

Kakskümmend aastat Balti koostööd

Laine Randjärv (RiTo 24), Riigikogu aseesimees, Balti Assamblee president

Balti riikide koostöös on esmatähtis keskenduda regionaalsetele, kõiki kolme Balti riiki – Eestit, Lätit ja Leedut – hõlmavatele projektidele.

Balti koostöö on kestnud juba kakskümmend aastat. Meie kolme vabadust ihkava riigi taasiseseisvumise eel moodustunud ühisrinne ja vabanemisjärgsel ajal kujunenud kolme rahva koostöö on maailma ajaloos silmapaistvamaid riikidevahelise ühistegevuse näiteid. Balti kett selle sümbolina on kindlasti enim imetlust ja hämmastust tekitanud aktsioon. 2009. aasta juulis kanti see UNESCO maailma mälu registrisse.

Balti uue ärkamisaja tuultes alustasid Eesti, Läti ja Leedu rahvarinne kolmepoolset koostööd, et mõjutada NSV Liidus toimuvaid protsesse, esindada Balti riikide huvisid rahvusvahelisel tasandil ja lahendada ühiseid probleeme. 1980. aastate lõpus ja 1990. aastate alguses väljendati selgelt oma emotsionaalset kuulumist Balti piirkonda. Pärast Balti riikide taasiseseisvuse tunnustamist otsustati töötada ühiselt välja Balti koostöömudel. Põhjamaade ja Beneluxi riikide piirkondliku koostöö kogemustele ja traditsioonidele tuginedes loodi Tallinnas 8. novembril 1991 Balti Assamblee.

Aastail 1992–1995 olid koostöö peamised eesmärgid Balti riikide iseseisvuse tugevdamine ja nende rahvusvahelisele areenile tagasipöördumise toetamine. Sel ajal said Balti Assamblee tähtsaimaiks -tegevusvaldkondadeks välisabi koostöö loomine, ühise infosüsteemi loomine, ühise energiavarustusstrateegia kavandamine, seaduste ühtlustamine ning piiriületusprotseduuride ja tolliküsimuste koordineerimine. Assamblee tegevus aitas kaasa NSV Liidu vägede Balti riikidest väljaviimisele ja uute rahvusvaheliste partnerlussuhete kujundamisele. 30. mail 1992 kirjutati alla koostööleping Põhjamaade Nõukoguga ja 18. novembril 1994 Beneluxi parlamendiga. Selle ajajärgu olulisemaid sündmusi oli ka Balti Assamblee kirjandus-, kunsti- ja teadusauhinna asutamine 31. oktoobril 1993, millega sooviti toetada piirkondliku identiteedi ja ühiste kultuuritraditsioonide arengut.

Enne ja pärast Euroopaga lõimumist

Pärast Euroopa Liiduga assotsiatsioonilepingute allakirjutamist 1995. aastal algas Balti Assamblee tegevuses uus ajajärk. Kuigi alguses näis Balti riikidele, et omavaheline koostöö takistab nende lõimumist Euroopa Liiduga, mõistsid nad varsti, et paljusid piiriüleseid küsimusi saab lahendada piirkondlikul tasandil koos töötades. Aastail 1995–2002 tegeles

Balti Assamblee aktiivselt Balti riikide seaduste Euroopa Liidu nõuetega kooskõlla viimisega, edendades sel viisil lõimumist Euroopa Liidu ja NATO-ga. Balti koostöö keskendus riigikaitsele, haridusele, kultuurile ja teadusele ning piiriületuse ja kaubanduspoliitikaga seonduvale. Arendati koostööd Põhjamaade Nõukogu ja Beneluxi parlamendiga, sest nii Põhjamaad kui ka Beneluxi riigid osutasid meile poliitilist ja majanduslikku toetust, aidates leida investeringuid mitmesuguste projektide jaoks. Samuti jagasid nad meiega oma kogemusi Euroopa Liidu ja NATO-ga lõimumisel.

Aastail 2003–2007 kujundati Balti koostöö uusi suundi ja uut strateegiat. Selle vajaduse põhjustas muutunud olukord: Balti -riikide lõimumine Euroopa Liidu ja NATO-ga, piirkondliku koostöö arendamise suhtes tekkinud üldine ebakindlus, üleilmastumise kasvav mõju ning enamikus rahvusvahelistes organisatsioonides toimunud olulised ümberkorraldused. Balti Assamblee ulatusliku reformimisega sooviti saavutada mitmeid eesmärke: esiteks, määrata kindlaks Balti parlamentaarse koostöö uued sihid ja tegevuskavad; teiseks, viia läbi struktuurireform, et kiiremini, tõhusamalt ja paindlikumalt reageerida uutele riigisisestele ja välistele ülesannetele; kolmandaks, kooskõlastada paremini parlamentide ja valitsuste tegevust; neljandaks, tihendada Balti Assamblee ja rahvusparlamentide vastastikust suhtlemist, eeskätt komisjonide tasandil.

Aastatel 2003–2007 oli Balti Assamblee istungite päevakorras ka teisi Balti riikide jaoks olulisi küsimusi, millest kõige aktuaalsemad olid koostöö hariduse, teaduse ja kultuuri valdkonnas, seisukohtade määratlemine suhetes rahvusvahelise poliitika kujundajatega, keskkonnakaitse, infotehnoloogia arendamine, ühine tööturg ja ränne.

Uued tegevussuunad ja juhenddokumendid

Koos Põhjamaade Nõukoguga asus Balti Assamblee aktiivselt edendama Läänemere piirkonna sotsiaal-majanduslikku lõimumist, rõhutades asjaolu, et Balti ja Põhjamaade piirkondlike organisatsioonide koostöö annab lisaväärtust Euroopa Liidu arengule, eriti suhetes Euroopa Liidu naaberriikidega. Balti Assamblee ja Beneluxi parlamendi koostöö olulisteks valdkondadeks said Balti riikide Schengeni alaga liitumisega seotud küsimused, majandusliku koostöö tihendamine piirkonnas ja piiriülene koostöö.

2007. aasta lõpus ja 2008. aasta alguses koostatud uued juhenddokumendid – Euroopa Liidu Läänemere-strateegia, NB8 (Nordic–Baltic–Eight) tarkade meeste aruanne Balti riikide ja Põhjamaade koostööst ning Thorvald Stoltenbergi raport – andsid Balti koostööle uusi suundi. Märkatavat mõju avaldas Balti koostöö tegevuskavale ja vormidele ka ülemaailmne

majanduskriis, mille taustal ilmnes selgelt riikide ja piirkondade vastastikune sõltuvus. Iga üksiku Balti riigi vahendid kestva arengu tagamiseks on piiratud, seepärast keskendus Balti Assamblee järgmistele küsimustele: esiteks, ühtse raha- ja eelarvepoliitika kujundamine; teiseks, ühtse ettevõtlust toetava poliitika kujundamine; kolmandaks, uute tehnoloogiate arenduse, uuendustegevuse, hariduse ja inimvara käsitlemise ühiste seisukohtade väljatöötamine; neljandaks, ühtse energiaturu ja taastuvenergia kasutamise ühisprojektide arendamine. Samuti hakkas assamblee ellu viima Euroopa Liidu naabruspoliitika algatusi, luues koostöövõrgustikke GUAM-i – Gruusia, Ukraina, Aserbaidžani ja Moldova – Parlamentaarse Assamblee riikidega.

Iga organisatsiooni tugevust näitab tema võime areneda ja uueneda. Arenemas ja uuenemas on ka 20 aastat tagasi sündinud Balti Assamblee. 2011. aasta sügisel arutasime koos Läti ja Leedu kolleegidega Balti riikide parlamentaarses koostöös muudatuste tegemist ning otsustasime üksmeelselt viia assamblee põhikirja paranduse, et rahvusdelegatsioonide moodustamisel tuleks lähtuda enam parlamendikomisjonide liikmesusest ning minna järkjärgult üle parlamendikomisjonide otsekoostööle. Lepiti kokku ka järgmise, 2012. aasta prioriteetides ning otsustati keskenduda kõiki Balti riike hõlmavatele, piirkondliku tähtsusega projektidele ning taotlema nende ühisrahastamist Euroopa Liidu tõukefondidest. Balti Assamblee on tõestanud igati oma olulisust nii riigisisel, piirkondlikul kui ka rahvusvahelisel tasandil. Uuenenud Balti Assamblee peab kindlustama võimalikult tõhusa parlamentaarse koostöö, aitama kaasa probleemide lahendamisele ning edendama parlamentaarsete vahenditega ühiskonna heaolu ja konkurentsivõimet.